

Наставно-уметничко-научном већу
Факултета музичке уметности у Београду

Сенату
Универзитета уметности у Београду

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације
МИЛИЦЕ ПЕТРОВИЋ
ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ
СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА

Уводно образложење

(хронологија докторске дисертације)

МИЛИЦА ПЕТРОВИЋ пријавила је 7. фебруара 2020. године тему докторске дисертације (бр. 02-14/3-20) под називом: ***ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА.***

На основу предлога Катедре за музикологију године Наставно-уметничко-научно веће Факултета, на седници од 9. марта 2020. године донело је Одлуку бр. 01-610/20 о именовану Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације Милице Петровић.

Комисија је саставила позитиван Извештај о оцени испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације Милице Петровић који је Наставно-уметничко-научно веће Факултета, на седници одржаној 7. јула 2020. године усвојило Одлуком бр. 01-1063/20.

На седници Сената Универзитета уметности, Одлуком бр. 7/391 од 6.октобра 2020. године, одобрен је рад на изради докторске дисертације и именован ментор – др **ИВАНА ПЕРКОВИЋ**, редовни професор ФМУ.

На основу обавештења ментора и предлога Катедре за музикологију од 12. априла 2022. године, Наставно-уметничко-научно веће Факултета на седници одржаној 13. априла 2022. године донело је одлуку (01-877/22) о именовану Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације **МИЛИЦЕ ПЕТРОВИЋ** под називом: ***ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА***, у саставу:

1. др **СОЊА МАРИНКОВИЋ**, редовни професор, Катедра за музикологију, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, председник Комисије,
2. др **МАРИЈА МАСНИКОСА**, ванредни професор, Катедра за музикологију, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду,
3. др **БИЉАНА МАНДИЋ**, ванредни професор, Катедра за музичку теорију и педагогију, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу,
4. др **НАТАША МАРЈАНОВИЋ**, научни сарадник Музиколошког института САНУ и
5. др **ИВАНА ПЕРКОВИЋ**, редовни професор, Катедра за музикологију, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, ментор.

Сем овог уводног образложења, Извештај Комисије садржи: биографске податке о кандидаткињи и списак њених научних и стручних референци, анализу, критички увид у докторску дисертацију и оцену њених резултата, као и закључак Комисије.

Биографски подаци о кандидаткињи

Милица Петровић (1993) је докторски кандидат, сарадник у настави на Катедри за музикологију Факултета музичке уметности у Београду. Завршила је основне академске студије са просечном оценом 9,78 (2011/12 – 2014/15), и мастер академске студије на Факултету музичке уметности Универзитета уметности у Београду са просечном оценом 9,92 (2015/16). Дипломирала је са оценом 10 из мастер рада под насловом *Секундарна усменост у савременој пракси православних дечјих црквених хорова* (необјављен мастер рад) рађен менторством ванр. проф. др Иване Перковић, одбраћен на Факултету музичке уметности у академској 2015/2016. години. Студент је докторских студија од 2016/17. године, с просечном оценом 10,00.

Током студија, Петровићева је била добитник низа престижних стипендија међу којима се издвајају Стипендиста града Београда (2013), *Доситеја* – Фонд за младе таленте Републике Србије (2014/15. и 2015/16. године), *International Summer Academy of the MDW – University of Music and Performing Arts Vienna* (2016). Као студент докторских студија била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Србије (април 2016 – март 2021. године).

Као студент мастер и докторских студија похађала је и завршила неколико Жан Моне модула и летњих школа у организацији Катедре за музикологију на Факултету музичке уметности у Београду: *Музички идентитети и европска перспектива: интердисциплинарни приступ* (Jean Monnet Module *Musical Identities and European Perspective: an Interdisciplinary Approach*, 2015/16); *Музика и уметност у обликовању европског културног идентитета* (Jean Monnet Module *Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity*, 2017/18.); *Јединство у разноврсности: локално насрам глобалног* (*Unity in Diversity: Local versus Global*) у склопу Жан Моне модула из области ЕУ студија *Музика и уметност у обликовању европског културног идентитета* (Jean Monnet Module *Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity*, 2017/18. и 2018/19).

Семинари, курсеви, излагања: У својству стипендисте, Милица Петровић се усавршавала на радионицама и обукама које је имала прилике да похађа. Међу њима се издајају *Семинар о рецензирању за истраживаче* (16.09.2019) у организацији Кобсон-а и учешће на радионици *Computer Assisted Music Analysis with an Emphasis on Spatiality in Music Performance Practice*, у оквиру *13th Biennial International Conference on Music Theory and Analysis Music and Spatiality* (2–3.10.2019) на Факултету музичке уметности у Београду. Током докторских студија излагала је своје радове на националним и међународним научним скуповима. Посебно се издваја учешће на скупу као излагач и први аутор (у коауторству са др Иваном Перковић) са темом *The concept of vulnerability and music practice of children's choir. Case study – children's choir of the First Belgrade's Choral Society* на Првој интернационалној конференцији *Психологија и музика – интердисциплинарна*

сусретања (25.10.2019), као и учешће на скупу (као излагач) са темом *The Contextuality of Research Theme of Orthodox Children's Church Choirs in Serbia* на међународној конференцији коју је организовала Катедра за музикологију под називом *XVI International Conference – CONTEXTUALITY OF MUSICOLOGY – What, How, Why and Because* (25.10.2018).

Ангажман у настави: Милица Петровић је бирана у звање сарадник у настави (2016/17 – 2021/22) на Факултету музичке уметности. Током година, као сарадник у настави била је ангажована на бројним предметима код ред. професора др Иване Перковић, ванр. професора др Марије Масникосе, ред. професора др Марије Јовић и ванр. професора др ум. Драгане Јовановић. Била је укључена у рад на предметима: Историја музике 1 (слушају студенти I године на одсеку композиција, дириговање, соло певање, дувачком одсеку, гудачком одсеку, теорији музике, етномузикологији у 3 групе), Музика православних земаља до 18. века (слушају студенти музикологије I године), Класицизам 2 (слушају студенти II године музикологије), Национална историја музике Романтизам 1 (слушају студенти III године музикологије), Основи планирања пројеката и музичког предузетништва (слушају студенти III и IV године на одсецима музичка теорија, музичка педагогија, етномузикологија, полиинструментални одсек, гудачки одсек); Рани класицизам (похађају студенти музикологије на I првој години из предмета Општа историја музике), Семинарски рад (похађају студенти музикологије I, II и III године), Основе научних едиција (слушају студенти музикологије IV године), Архивски рад (похађају студенти музикологије на мастер студијама).

Због вештине симултаног превођења са српског на енглески језик, била је ангажована у својству симултаног преводиоца у неколико наврата: у оквиру наставе на основним (предмет Класицизам 2), мастер и докторским студијама (предмет Музикологија) академске 2018/19. године; и у оквиру наставе на мастер и докторским студијама на Жан Моне модулу *Музика и уметност у обликовању европског културног идентитета* (Jean Monnet Module Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity) који организује Катедра за музикологију ФМУ, академске 2019/20. године.

Рад на пројектима: Као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Милица Петровић је била ангажована на пројекту Катедре за музикологију Факултета музичке уметности под називом: *Идентитети српске музике у светском културном контексту* (2017–2019). Учествовала је у тиму који је припремао прилоге за објављивање монографије *80 година Музичке академије/ Факултета музичке уметности*. Поред прикупљања појединих докумената из Историјског архива Југославије, радила је на списковима студената на основним, мастер и специјалистичким студијама (студенти који су завршили студије у периоду од 2013/14 до 2016/17) и на списковима студената магистарских и докторских студија који

су завршили у периоду од 1984/85 до 2016/17). Монографија је објављена крајем 2017. године. Поред тога, Милица Петровић је била укључена у дисеминацију промоције часописа *Нови звук – New Sound* (16.04.2018.), поводом двоструког јубилеја, публикавања 50. издања Часописа и 25. годишњице од његовог покретања у издаваштву Факултета музичке уметности. (16.04.2018). Током трајања пројекта и стипендије, кандидаткиња је била ангажована на дигитализацији и обради аналогне грађе у архиву Првог београдског певачког друштва и архива музичког фестивала *Хорови међу фрескама* (1995–2016, кутије, фасцикле, аудио компакт дискови, DVD, касете, дискете, електронска грађа) делујући у тимском пројекту који се односи на музичке институције у Србији. Милица Петровић је радила и на прикупљању, дигитализацији, обради и систематизацији аналогне грађе из архива Фестивала у сарадњи са ред. професором др Иваном Перковић, као и на прикупљању, обради и систематизацији грађе у сарадњи са ред. професором др Аном Стефановић у вези са припремом проширеног издања *Историје српске музике* на енглеском језику (2019). Била је укључена и у организацију летње школе *Јединство у разноврсности: локално наспрам глобалног* (*Unity in Diversity: Local versus Global*) у склопу Жан Моне модула из области ЕУ студија *Музика и уметност у обликовању европског културног идентитета* (*Jean Monnet Module Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity*) коју је организовала Катедра за музикологију ФМУ у академској 2018/19. години (01–05. 07.2019), и члан организационог одбора Петнаестог међународног научног скупа у организацији Катедре за музикологију *Music- Musicology – Interpretation*, одржаног у Београду, 21 – 23.10.2021.

Друга искуства у струци: Међу другим искуствима у струци издваја се ангажман у својству члана организационог одбора међународног научног скупа *На маргинама музиколошког канона: композиторска генерација Петра Стојановића, Петра Крстића и Станислава Биничког* у организацији Музиколошког друштва Србије (1 – 2.12.2017). У својству члана Музиколошког друштва Србије (2018), обављала је и дужност секретара од фебруара 2018. до 2022. године. Током тог периода била је учесник у организацији следећих догађаја Музиколошког друштва Србије:

1. Трибина *Нови звучни простори – Дејан Деспић*, „Поп Ђира и поп Спира“, *комична опера у два чина*, одржана у Удружењу композитора Србије у организацији Центра за музичку едукацију и Музиколошког друштва Србије 12.12.2018. године.
2. Пројекат Музиколошког друштва Србије *Реафирмација заборављене српске музике*, у оквиру којег је организован *Концерт соната Петра Стојановића* 15.12.2018. године у Свечаној сали Хришћанске адвентистичке цркве.

3. Трибина посвећена Павлу Стефановићу (1901-1985) естетичару, музичком критичару, књижевнику, библиотекару и промоцији мултидисциплинарног зборника у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ 21.03.2019.
4. Међународни научни скуп *Југословенска идеја у/о музици* одржан у сарадњи са Матицом српском у просторијама у Новом Саду 25. и 26. маја 2019. године
5. Округли сто под називом *У сусрет премијери опере „Коштана“ Петра Коњовића* одржан у сарадњи са Музејем Народног позоришта у просторијама Музеја 04.06.2019. године.
6. Трибина посвећена *Опери „На уранку“ Станислава Биничког*, која је у сарадњи са Музејем Народног позоришта одржана 22.10.2019. године.
7. Промоција колективне монографије *Банатски Фалстаф, комична опера „Поп Ћира и поп Спира“ Дејана Деспића* у издању Центра за културу Војводине „Милош Црњански“ и Музиколошког друштва Србије у Удружењу композитора Србије 19.11.2019. године.
8. Организација свечаности поводом доделе *Годишње награде „Стана Ђурић Клајн“ за изузетан допринос музикологији* 15. октобра 2020. године и 5. маја 2021. године у Музичкој галерији Коларца.
9. Промоција тематског зборника *Југословенска идеја у/о музици* у биоскопској сали Музеја Југославије (Михаила Мике Јанковића 6, Београд), 30. октобра 2020. године. Овај програм био је део редовног циклуса Музеја: *Разговори о Југославији; увод у постјугословенске студије*.
10. Организација националног научног скупа *'Дифракције' композиторског, музичко-теоријског, педагошког и друштвено-културног стварања Берислава Поповића* са међународним учешћем, у сарадњи са Факултетом музичке уметности у Београду, 30.11–2.12.2021.

Списак научних и стручних референци Милице Петровић

(хронолошким редом уназад)

- Perković Ivana, Marina Marković and Milica Petrović, “Music and the Orthodox Religious Identity in Serbia between 1989–2021 Seen Through the “Believing/Belonging” Paradigm. Visualization Techniques and Underlying Musicological Data” in: Marija Masnikosa, Marina Marković and Ivana Miladinović Prica (eds.), *Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity*, Belgrade, Faculty of Music, 2021, 10.
- Петровић З. Милица, „О идентитетима литургијске музике за децу – композиторски поступци Војислава Илића у преради *Литургије Светог Јована Златоустог* Стевана Стојановића Мокрањца за двогласни дечји хор“ у: Марија Масникоса (ур.), *Музика и*

уметност у обликовању европског културног идентитета 2, св. 9/2021, Београд, Факултет музичке уметности, 54–83.

– Perković Ivana, Ivana Vuksanović, Dušanka Jelenković Vidović, Milica Petrović, Cross-curricular Learning in Higher Music Education: Кроскурикуларно учење у високом музичком образовању: предузетнички камп за студенте музике „Музика – овде и сада“ / Entrepreneurial Bootcamp for Music Students "Music – Here and Now" у: Милена Петровић (уред.), *Фолклор у музичкој педагогији – 21. Педагошки форум сценских уметности / Theoretical and Artistic in the Pedagogy of Performing Arts: thematic proceedings – 24th Pedagogical Forum of Performing Arts*, (Књига сажетак), Београд, Факултет музичке уметности, 2021, 98–100.

– Petrović, Milica, Unity in Diversity: Local versus Global – Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity, Faculty of Music, University of Arts in Belgrade, 1–5 July 2019, *New Sound International Journal of Music* Vol. 55. No I, 2020, 259–261 (приказ Летње школе).

– Petrović, Milica i Ivana Perković, Koncept ranjivosti i muzička praksa dečjih horova. Studija slučaja – Dečji hor Prvog beogradskog pevačkog društva / The concept of vulnerability and music practice of children's choir. Case study – children's choir of the First Belgrade's Choral Society у: Blanka Bogunović i Sanela Nikolić (ured.), *Prva internacionalna konferencija, Psihologija i muzika – interdisciplinarna susretanja / First International Conference, Psychology and Music – Interdisciplinary Encounters*, (Knjiga sažetaka), Beograd, Univerzitet umetnosti – Fakultet muzičke umetnosti, 2019, 135–137.

– Петровић, Милица, О Дечјем хору Првог београдског певачког друштва, О литургији, *Дечји хор Прво београдско певачко друштво – Литургија Св. Јована Златоустог*, Београд, Саборник, 2019, 1–6.

– Петровић, Милица и Бланка Богуновић, Извори и симптоми треме студената музике и начини савладавања у: Милена Петровић (уред.), *Теоријско и уметничко у педагогији сценских уметности: тематски зборник – 21. Педагошки форум сценских уметности / Theoretical and Artistic in the Pedagogy of Performing Arts: thematic proceedings – 21st Pedagogical Forum of Performing Arts*, Београд, Факултет музичке уметности, 2019, 136–151.

– Petrović, Milica, The Contextuality of Research Theme of Orthodox Children's Church Choirs in Serbia, in: Ivana Miladinović Prica, Radoš Mitrović and Stefan Cvetković (eds.) *Contextuality of musicology - what, how, why and because / XIV. International Conference of the Department of Musicology Faculty of Music, University of Arts Belgrade, October 24-27, 2018*, Belgrade, Faculty of Music, 2018, 60–61.

– Петровић, Милица и Бланка Богуновић, Индикатори треме и начини овладавања / Indicators of stage frights and methods of overcoming it, у: Милена Петровић (уред.), *Теоријско и уметничко у педагогији сценских уметности: тематски зборник – 21. Педагошки форум сценских уметности и Први Форум студената сценских уметности / Theoretical and artistic in the pedagogy of performing arts – 21st Pedagogical Forum of*

Performing Arts [and] First Students Forum of Performing Arts, (Књига сажетака), Београд, Факултет музичке уметности, 2018, 77–79.

– Петровић, Милица З., Утицај музике и црквеног окружења на усвајање верских садржаја и развијање музичког и религиозног идентитета, у: Милена Петровић (уред.), *Музички идентитети: тематски зборник – Двадесети Педагошки форум сценских уметности / Musical Identities: thematic proceedings – 20th Pedagogical Forum of Performing Arts*, Београд, Факултет музичке уметности, 2018, 235–248.

– Петровић, Милица З., Онгова теорија секундарне усмености и савремена пракса православног дечјег црквеног хорског певаштва – студија случаја, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику 57*, Нови Сад, 2017, 65–83.

– Петровић, Милица, Утицај музике и црквеног окружења на усвајање верских садржаја и развијање музичког и религиозног идентитета / The Influence of Music and Church Surrounding on Adopting Religious Content and Developing Musical and Religious Identity, у: Милена Петровић (уред.), *Двадесети Педагошки форум сценских уметности [и Други међународни скуп] – Музички идентитети / 20th Pedagogical Forum of Performing Arts, [and The Second International Meeting] – Musical Identities*, (Књига сажетака), Београд, Факултет музичке уметности 29. септембар – 1. октобар 2017, 101–103.

– Petrović, Milica Z., Uticaj medijskih pejzaža na savremenu praksu pravoslavnih dečjih crkvenih horova, u: Danijela Zdravić-Mihajlović (ured.), *Zbornik radova sa naučnog skupa BALKAN ART FORUM 2017: umetnost i kultura danas: umetničko nasleđe, savremeno stvaralaštvo i obrazovanje ukusa / Art and Culture Today: Artistic Heritage, Contemporary Creation and Taste Education: proceedings of the Scientific Conference / [The Fifth National Scientific Forum with International Participation Balkan Art Forum (BARTF 2017)]*, Niš, Fakultet umetnosti, 261–273.

– Petrović, Milica Z., Uticaj medijskih pejzaža na savremenu praksu pravoslavnih dečjih crkvenih horova / The Influence of Mediascapes on Active Practice of Orthodox Children's Church Choirs, u: Danijela Zdravić-Mihajlović (ured.), *Umetnost i kultura danas: umetničko nasleđe, savremeno stvaralaštvo i obrazovanje ukusa – V nacionalni naučni skup sa međunarodnim učešćem Balkan Art Forum BARTF 2017 / Art and Culture Today: Artistic Heritage, Contemporary Creation and Taste Education Balkan Art Forum 2017 – The Fifth National Scientific Forum with International Participation*, (knjiga apstrakata), Niš, Univerzitet – Fakultet umetnosti, 6–7. oktobar 2017, 72–73.

– Петровић, Милица, РИЗОРЋИМЕНТО, ВЕРДИ, НАБУКО, у: Марија Масникоса (уред.), *Музички идентитети и европска перспектива 2: Интердисциплинарни приступ*, едиција: Музиколошке студије – Зборници радова студената музикологије св. 7/2017, 117–132. Рад је доступан на следећој адреси: https://www.fmu.bg.ac.rs/kolektivne_monografije_elektronske_publikacije.php

– Петровић, Милица, Биографија Предрага Милошевића, у: Марија Масникоса и Јелена Михајловић-Марковић (уред.), *Многострука уметничка делатност Предрага*

Милошевића (1904–1988), Београд, Музиколошко друштво Србије – Катедра за музикологију Факултета музичке уметности у Београду, 2015, 147–151.

Радови у припреми за штампу:

– *Компаративно сагледавање приручника Карла Филипа Емануела Баха и Леополда Моцарта намењених извођачима* који ће бити публикован у Зборнику радова студената музикологије.

– *Флорестан и Еузебијус, имагинарни пријатељи Роберта Шумана као актери и коаутори његових дела* који ће бити публикован у Зборнику радова студената музикологије.

– *Вердијева визија споја музике и драме у опери 'Магбет'* који ће бити публикован у Зборнику радова студената музикологије.

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација Милице Петровић (касније и кандидаткиња, ауторка), под насловом *ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА*, састоји се из неколико целина, а укупног обима је 400 страна (фонт Times New Roman, 12 pt, проред 1,5). Основни текст чине **УВОД** (стр. 11–31) и пет делова различитог обима: **ТЕОРИЈСКА ПЛАТФОРМА** (стр. 32–88); **ДИНАМИЧАН ОДНОС УСМЕНОСТИ И ПИСМЕНОСТИ У РАДУ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА** (стр. 89–173); **ДЕЧЈИ ХОР ПРВОГ БЕОГРАДСКОГ ПЕВАЧКОГ ДРУШТВА – СТУДИЈА СЛУЧАЈА** (стр. 174–277), **ДЕЧЈИ ХОРОВИ НА ФЕСТИВАЛУ ХОРОВИ МЕЂУ ФРЕСКАМА – СТУДИЈА СЛУЧАЈА** (стр. 278–315) и **ЗАВРШНИ ОСВРТ** (стр. 316–323). Следе: **ЛИТЕРАТУРА** (стр. 324–353) од укупно 118 библиографских јединица на српском, руском, финском и енглеском језику, 10 интернет адреса, 11 објављених нотних извора, 32 извора за нотне примере по редоследу појављивања у дисертацији, 47 интервјуа, 54 библиографске јединице из Интерног архива Првог београдског певачког друштва, 139 библиографске јединице из Интерног архива Фестивала духовне музике *Хорови међу фрескама*, **ПРИЛОЗИ** (СТР. 354–397), кратка **БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА** (стр. 398), и две изјаве – о ауторству и о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације (стр. 399–400). Рад садржи 9 нотних примера (укупно 34 нотна примера са свим варијантама), 21 илустрацију (документована архивска грађа), 8 табела

(и 3 додатне табеле у Прилогу). Свему претходе **Апстракт рада** и **Кључне речи**, на српском и на енглеском језику (стр. iv–v) и **САДРЖАЈ** (стр. vi-x).

У оквиру **УВОДА**, кандидаткиња најпре указује на главни предмет истраживања докторске дисертације, а то је активна пракса српског православног дечјег црквеног хорског певаштва (на територијама београдско-карловачке архиепископије и три епархије: банатске, бачке и сремске). Она с правом истиче да међу научним темама које се односе на област српске црквене музике, музичко извођаштво, а посебно оне везане за дечје хорске ансамбле до сада није било предмет опсежнијих научно-истраживачких радова. Анализирајући културно-историјске услове, колегиница Петровић разматра друштвене промене, пораст броја верника и отворено манифестовање православне конфесије, што резултира редовнијим учешћем пастве у литургијском животу, организацијом културних догађаја духовног карактера, променама у образовном систему покретањем мешовитих црквених хорова (понекад и у оквиру певачких друштава са историјском традицијом), и све учесталијим оснивањем православних дечјих црквених вокалних ансамбала. Ради проблематизације значаја и обима музичког извођаштва овог типа хорског састава дате су класификације и систематизације које се односе на функцију ансамбла у православним храмовима у (при)градским и сеоским срединама, анализу репертоара (с посебним акцентом на стваралаштво савремених аутора), утилитарну и концертну делатност, употребу савремене технологије у оквиру методике педагошког рада, музичко описмењавање, формирање музички образоване публике, неговање музичког професионализма и тако даље.

С обзиром на то да је дисертација посвећена до сада слабо истраживаном феномену релативно новијег датума, методологију рада везану за примарне изворе, у складу са темом, одликује модеран, савремен и – за научне радове у домаћој музикологији – нешто мање уобичајен приступ, који има одређене атрибуте антрополошког истраживања. Како због (непостојања) временске дистанце, архивске грађе готово и да нема, или је она истраживачима недоступна, ауторка се определила за анализу наратива диригената (те је због тога реализовала више десетина полуструктурисаних интервјуа). Због високог степена усмености, који одликује дечје црквене хорске ансамбле, примењено је „посматрање у контексту“, односно 'излазак на терен' који се односи на присуство и аудио-(визуелно) документовање многобројних

проба, литургија и концерата. Како је постојећа архивска грађа тешко доступна, Комисија истиче и ангажман кандидаткиње у раду у Интерном архиву и нототеци Првог београдског певачког друштва и Интерном архиву Фестивала духовне музике *Хорови међу фрескама*. Треба истаћи чињеницу да је поред текстуалних докумената у последњем архиву похрањен знатан број аудио(-визуелне) грађе, која је била кључна за разумевање извођаштва и комплексности репертоара дечјих (црквених) хорских ансамбала. Резултат је оригинална докторска дисертација обимних димензија, комплексне структуре и занимљивог начина излагања, заснована на веома богатим изворима, што се огледа – између осталог - и у мноштву нотних примера и разноврсних, веома корисних табеларних прегледа (како у главном тексту дисертације, тако и у обимном прилогу).

У поглављу **ТЕОРИЈСКА ПЛАТФОРМА**, ауторка објашњава да се, с обзиром на сложену мрежу међусобно блиско повезаних проблема, као и на чињеницу да је анализирана грађа, по први пут критички тумачена из музиколошког угла, указала јасна потреба и за новим теоријским полазиштем које би на свеобухватан начин омогућило сагледавање комплексних аспеката српског православног дечјег хорског певаштва. Милица Петровић се определила за синтезу две теоријске перспективе из различитих хуманистичких дисциплина: једна је лингвистичка теорија о усмености и писмености Валтера Онга, а друга – теорија вулнерабилности Ерин Гилсон, у којој корелирају области филозофије, критичке теорије и родних студија. Ауторка сагледава критичку рецепцију и примену Онгове теорије у (етно)музикологији, с посебним фокусом на до сада спроведена истраживања у области српске православне црквене музике, која су потврдила њену примењивост. Врло систематично и поступно, Петровићева проблематизује Онгове концепте агрегативности, аналитичности, хомеостатичности, традиционализма, партиципаторности и ситуационности, показујући аналитичку мобилност у разматрању феномена „секундарне усмености“ у музичкој пракси дечјих црквених хорова.

Изузетно комплексну и слојевиту тему вулнерабилности кандидаткиња је прво сагледала у интердисциплинарном оквиру, не занемарујући притом ни термилошка питања, нити одреднице везане за појам рањивости. С правом је истакнута актуелност теме вулнерабилности у савременим дискурсима о уметности. Кандидаткиња је

посебан сегмент рада посветила практичним импликацијама примене Гилсонове теорије у истраживању трансформативних потенцијала музичке праксе дечјих хорских ансамбала, односно концепата потенцијалности, унивокности, разноврсности манифестација, амбигвитету/амбиваленцији и постајању, имајући у виду дисциплинарне оквире музикологије. Поред етимолошких разматрања порекла поменутих појмова, одлике рањивости су објашњене и критичким тумачењем Делезове филозофске мисли, која се налази у у позадини примењене теорије Ерин Гилсон.

У сегменту рада насловљеном **ДИНАМИЧАН ОДНОС УСМЕНОСТИ И ПИСМЕНОСТИ У РАДУ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА** ауторка у фокус поставља историјске и социокултурне аспекте ревитализације православља (од осамдесетих година XX века), упознајући читаоца са збивањима која су омогућила масовно оснивање дечјих црквених хора. У овом делу рада пажња је посвећена темељном, детаљном и свеобухватном сагледавању активне праксе српских православних дечјих црквених хора. Агрегативност и аналитичност конкретизовани су у овом раду на плану музичко-теолошке слојевитости репертоара, подстицања критичког мишљења и повезивања већ научног код деце. Од изузетне важности је, како се у дисертацији истиче, активно учење у контексту, на богослужењу, на којем, поред репродуковања савладаних литургијских и духовних песама, деца кроз психо-физички ангажман спознају верске принципе. Ауторка истиче да на емпиријско искуство, које поред партиципаторности, утиче и ситуационост, која је сагледана кроз агрегативне слојеве знања садржаних у православном храму као архитектонској грађевини, осликаном простору, музичкој дворани, и светом месту.

На комплексан начин извршена је проблематизација употребе савремених технологија која, поред за ову средину, типичном традиционално заступљеном преношењу знања усменим путем, доприноси одржању хомеостазе заједнице и модернизованој усменој трансмисији захваљујући дигиталним медијима. Поред тога, коришћење друштвених мрежа и платформи за комуникацију са чланством дечјег хора, или са другим ансамблима, композиторима, организаторима културно-духовних манифестација доприноси начинима на које оне могу допринети осећају заједништва. Развоја делатности појединачних ансамбала, уз суптилне промене и еволуцију мелодије, хармоније и форме у, на пример богомољачком репертоару, на које утиче,

како глобализација, тако и општеприхваћени музички 'трендови', указује на трансформативни потенцијал дечјих црквених хорова.

Појава хомеостатичности размотрена је кроз анализу унивокних карактеристика дечјег хора као ансамбла, типова и врста аранжмана и прерада, предложених у систематизацији коју је Милица Петровић преузела од Дејана Деспића. На практичним примерима одабраних богомољачких песама доследно су праћени принципи изложени у претходном излагању. Не само што је кандидаткиња уложила велики труд у прикупљању нотног материјала у жанру (пара)литургијске музике, већ је и фактографском анализом рукописа, односно музиколошком анализом музичког стила и естетике указала на ауторство многобројних аранжмана. Њих одликује изразита утилитарност, јер су настали за потребе конкретних дечјих ансамбала, најчешће из пера диригената; поред тога што неретко поседују изузетан естетски квалитет и оригиналност, они указују и на развојне ступеве појединачних састава, али и дечјег црквеног хорског певаштва уопште.

Сегмент докторске дисертације насловљен **ДЕЧЈИ ХОР ПРВОГ БЕОГРАДСКОГ ПЕВАЧКОГ ДРУШТВА – СТУДИЈА СЛУЧАЈА** садржи два одељка знатних димензија. Обимна архивска и нотна грађа сагледана је кроз интердисциплинано преплитање историографског, музичко-аналитичког приступа и теорије вулнерабилности. Обухваћен је период од готово 140 година, сагледане су друштвене и друге промене које су се одразиле како на рад Дечјег хора, тако и на позицију и улогу мешовитог хора Првог београдског певачког друштва, од носиоца просветитељских идеја, стуба у формирању школских институција и образовног кадра (крај XIX и почетак XX века), певачког друштва редуковане делатности и утицаја (након Другог светског рата), до институције која негује, промовише и чува историјску традицију и вредности у богослужбеном и концертном животу престонице (од 90-их година XX века). Милица Петровић је анализирала унутрашњу организацију и односе Управе према „континуирано осниваном“ дечјем хорском ансамблу кроз синхронијску и дијахронијску перспективу (пре свега из аспекта амбивалентности и амбигвитета), а потпуну слику формирала је минуциозном анализом наратива некадашњих диригената Дечјег хора (од 2002. године) и једног од чланова поставе из осамдесетих година XX века. Трансформативни потенцијал ансамбла сагледан је не само током

вишедецинијских настојања ансамбла „у постајању“, већ и у активном раду. Ауторка је утврдила да, поред тога што се Дечји хор Првог београдског певачког друштва афирмисао као интегрални учесник на богослужењима у матичном храму, ансамбл је развио и запажену концертну и такмичарску делатност, опробавши се не само у специјализованом извођењу духовног, већ и световног репертоара вокално(-инструменталне) провенијенције. С тим у вези, истичемо анализе богослужбеног репертоара, с посебним акцентом на литургијску музику и празничне песме из визуре разноврсности манифестација. Не само да су утврђене константе репертоара и елементи хомеостазе, већ је на оригиналан начин размотрена и трансформативност у даљем раду ансамбла, на пример кроз модификације постојећих аранжмана (у виду „кројења“ текста за пригодне празнике, додавања деоница), ради привикавања чланства на звучно слојевитији звук мешовитог хора, и могућности промене хорског гласа у каснијем животном добу.

Пети сегмент рада: **ДЕЧЈИ ХОРОВИ НА ФЕСТИВАЛУ ХОРОВИ МЕЂУ ФРЕСКАМА – СТУДИЈА СЛУЧАЈА** сачињен је од два поглавља. Ауторка на основу темељне анализе традиционалне архивске грађе (извештаји, писма, плакати, концертни програми, и тако даље) и мултимедијалних извора (аудио и аудио-визуелни компакт и DVD дискови, као и материјал похрањен на USB дисковима) сагледава значај културне манифестације која је у престоници континуирано постојала пуне двадесет и две године (1995–2016). Реч је о смотри вокалних ансамбала на којој су се годинама одржавали многобројни пропратни догађаји едукативног карактера, у циљу образовања публике, диригентата и музичких извођача из области црквене музике и уметности. Избор кандидаткиње да проблематизује профил, позицију и статус дечјих (црквених, школских, градских) хорова, редовних учесника на еминентном Фестивалу, је у контексту анализе дечјег црквеног хорског певаштва више него оправдан. Темељним сагледавањем њихове заступљености у циклусима концертних дешавања (не/самостални, ревијални, такмичарски наступи), музичких одлика репертоара (минутажа, жанр, заступљеност савремених и „класичних“ композитора), наратива диригентата (на основу полуструктурираних интервјуа), установљења такмичарске поткатегорије за ансамбл дечји хор, ауторка је указала на развој делатности дечјих црквених хорских ансамбала и њихову афирмисаност у културној јавности. Милица Петровић је показала да је број дечјих ансамбала који су наступили на смотри далеко

већи него што би то могло деловати на први поглед, истичући начине на које је Фестивал подстицао савремено стваралаштво за дечји вокални састав.

У оквиру **ЗАВРШНОГ ОСВРТА**, Милица Петровић систематично, прецизно и целовито обједињује резултате својих истраживања, који потврђују испуњење основних циљева: утврђивање бројности, улоге и функције дечјих црквених ансамбала (у матичном храму, и на нивоу локалне заједнице), димензије, обим и жанровску оријентацију репертоара намењеног дечјем хорском ансамблу, нове хоризонте извођаштва дечјих црквених хорова, које између осталог проширује и употреба савремених технологија, и значај делатности ове врсте ансамбла за формирање не само појаца и црквених певача, већ и музичке публике и за развој музичког професионализма уопште. Као и у претходном излагању, кандидаткиња теоријски заокружује проблематику кроз оригиналне закључке.

Критички увид у докторску дисертацију и оцена њених резултата

Анализа докторске дисертације Милице Петровић, **ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА**, показала је да је реч о једном промишљеном и исцрпном, проблемски и фактографски разуђеном раду који у погледу обима, структуре и релевантности грађе на којој се заснива испуњава, па и премашује, све захтеве које треба да испуни овакав рад из области музикологије. Њена опсежна, методолошки конзистентна и иновативна студија заснована је на комплексном истраживању које је спроведено на веома богатој архивској грађи и релевантној литератури на српском, руском и енглеском језику, а међу одредницама је своје место нашла и једна на финском језику. Методолошки приступ кандидаткиње обухватио је различите научне дисциплине, што је у складу са темом истраживања.

По богатству изнесеног чињеничног фондуса, функционализацији анализа историјско-културног контекста, диригентских наратива, архивске документације, и коначно, али не и најмање важно, музичке грађе, богатих илустрација, нотних примера и сасвим специфичних детаљних анализа (пара)литургијских остварења намењених дечјим црквеним хорovima, кандидаткиња је показала способност да испитиваној проблематици приступи самостално и на темељан и оригиналан начин. Представљени

результати су теоријски и методолошки уобличени у аутентичној форми, и без сумње ће послужити као основ будућих истраживања хорског (црквеног) певаштва, а можда и музичког извођаштва.

С тим у вези, а имајући у виду досадашњи изостанак темељног и целовитог, на музиколошким анализама утемељеног истраживања српског православног дечјег црквеног хорског певаштва, импонује намера кандидаткиње да системски захвати сложене аспекте музичке праксе, на најразноврснијим нивоима. Милица Петровић је својом докторском дисертацијом показала да суверено, озбиљно и са пуним ентузијазмом неуморно трага за пунктовима које повезују аспекте српског црквеног дечјег хорског извођаштва, као и да успева да их пронађе на, за досадашња музиколошка истраживања „необичним“, „местима“.

Поред професионалне убедљивости презентоване у дисертацији, импонују и ауторкина отворена и аргументована примена комплексног „двоструког“ теоријског модела примењеног на сагледавање историјског, културног и религијског контекста, улоге и функције дечјих црквених хорских ансамбала, и ангажман њихових диригената (не само у виду организационих способности, већ и кроз допуњавање хорске литературе намењене овом типу ансамбла). Своје излагање Милица Петровић је конципирала на занимљив начин, јасним, прецизним, егзактним и језгровитим језиком.

Закључак

Својом докторском дисертацијом Милица Петровић остварила је комплексан и особен докторски рад који – по посебности теме, одговорном односу према материјалу, промишљеној структури, консеквентној аргументацији, документарном богатству које укључује и хвале вредно мноштво примарних и секундарних извора, проблемски сложено конципираном и критички разрађеном истраживању, обиму и иновативним методолошким поступцима, поузданим и спретно функционализованим аналитичким захватима и прилозима, вештом повезивању чињеница у интердисциплинарном контексту – представља значајан и оригиналан допринос савременој српској музикологији. Њен рад показује релевантан степен научне компетентности, иновативности и темељности, који проистичу из континуираног и систематског истраживачког рада.

Провера извршена уз помоћ програма *iThenticate* доказала је оригиналност докторске дисертације кандидаткиње Петровић, о чему је, у складу са Правилником о

поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, сачињен одговарајући извештај ментора.

Стога Комисија једногласно предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвати извештај и покрене процедуру за јавну одбрану докторске дисертације кандидаткиње МИЛИЦЕ ПЕТРОВИЋ, под насловом **ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА.**

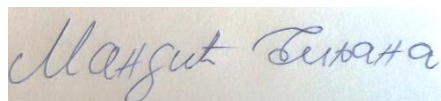
Комисија у саставу:

др СОЊА МАРИНКОВИЋ, редовни професор, Катедра за музикологију, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду

др МАРИЈА МАСНИКОСА, ванредни професор, Катедра за музикологију, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду

др НАТАША МАРЈАНОВИЋ, научни сарадник Музиколошког института САНУ у Београду

др БИЉАНА МАНДИЋ, ванредни професор, Катедра за музичку теорију и педагогију, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

др ИВАНА ПЕРКОВИЋ, редовни професор, Катедра за музикологију, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, ментор.

**ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА
О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ
ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА / ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „ТРАНСФОРМАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛ(И) МУЗИЧКЕ ПРАКСЕ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ДЕЧЈИХ ЦРКВЕНИХ ХОРОВА“, аутора Милице З. Петровић, констатујем да утврђено подударане текста износи 5 %. Овај степен подударности последица је личних имена, назива институција и музичких ансамбала и „тзв. општих места“ и података, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу свега изнетог, а у складу са чланом 8. став 2. Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

12.5.2022. године

Ментор

ред. проф. др Ивана Перковић

